בס״ד אדר תשע״ב

ונהפוך הוא

א. אסתר פרק ו

(א) בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃
(ב) וַיִּמָּצֵא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃
(ג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה נַּעֲשָׂה יְקָר וּגְדוּלָּה לְמָרְדֳּכַי עַל זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו לֹא נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר׃
(ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת מָרְדֳּכַי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ׃
(ה) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמָן עֹמֵד בֶּחָצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא׃
(ו) וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי׃
(ז) וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃
(ח) יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ׃
(ט) וְנָתוֹן הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ מְשָׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפַּרְתְּמִים וְהִלְבִּישׁוּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וְהִרְכִּיבֻהוּ עַל הַסּוּס בִּרְחוֹב הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃
(י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה כֵן לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃
(יא) וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃
(יב) וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ׃
(יג) וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֹהֲבָיו אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר הַחִלוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו׃
(יד) עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיַּבְהִלוּ לְהָבִיא אֶת הָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר׃

ב. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד ב

׳בלילה ההוא נדדה שנת המלך׳, אמר רבי תנחום: נדדה שנת מלכו של עולם. ורבנן אמרי: נדדו עליונים, נדדו תחתונים. רבא אמר: שנת המלך אחשורוש ממש. נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר: מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה. הדר אמר: אי הכי לא הוה גברא דרחים לי, דהוה מודע לי? הדר אמר: דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה, משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי. מיד – ׳ויאמר להביא את ספר הזכרנות דברי הימים׳.

ג. ספרי דאגדתא על אסתר - מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב פרשה ו

׳בלילה ההוא׳. נדדה שנת מלאכי השרת, שנאמר ׳הן אראלם צעקו חוצה׳ (ישעיה לג), לא נאמר שנתו של אחשורוש, אלא נדדה שנת המלך, שנת של מלך מלכי המלכים הקב״ה, וכי יש שינה במרום, אלא כשישראל חוטאים כביכול עושה עצמו כישן, שנאמר ׳עורה למה תישן׳ וגו׳ (תהלים מד כד) וכשישראל עושין רצונו של מקום, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל (שם קכא ד). [ר׳ חמא בר גריון אמר כל בעלי שינה לא טעמו שינה כל אותו הלילה, אסתר היתה עסוקה בסעודתו של המן, מרדכי עסוק בשקו ובתעניתו, המן היה עסוק בקורתו, אמרו ישראל רבש״ע כתבת בתורה ׳איש כי ימות ובן אין לו׳ (במדבר כז ח), ואני להשמיד להרוג ולאבד, אמר כל הדין ממונא למאן הוא תרעא ליפתח וליעול וליסב כל מאן דבעי, באותה שעה אמר הקב״ה למלאך שממונה על השינה בני בצרה והרשע הזה ישן על מטתו, לך ונדוד את שנתו]. ד״א בלילה ההוא. נדדה שנת גבריאל, שהיה מטרף לבו של אחשורוש, מפני תפלתו של מרדכי, אמר כפוי טובה, לך ושלם טובה לבעליה למרדכי, התחיל אומר מי עשה לי טובה, שלא עשיתי לו טובה, שכן הוא אומר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים וגו׳,

א״ר לוי בנו של המן היה נוטרו של מלך, והיה עומד וקורא לפניו, ופתח את הספר וקרא את הכתב לפניו, וימצא כתוב, התחיל גל את הספר, וקפץ לפניו אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש, וגל את הספר, אמר לו המלך עד מתי אתה גל את הספר, קרא מה שלפניך, אמר איני יכול לקרות, גל הספר ונמצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש, ויש אומרים לא נמצא כתוב אשר הגיד מרדכי, אלא הכתובים נקראין מעצמן, שכן הוא אומר ׳ויהיו נקראים לפני המלך׳, והיו קוראים לא נאמר, אלא ׳ויהיו נקראים׳, היה הכתב נקרא מעצמו,

ד. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנז

א״ר יהושע בן אלעאי כל אותה הלילה היה אחשורוש רואה המן על גביו וחרבו שלופה בידו ומעביר פורפירון מעליו ועטרה מעל ראשו ומבקש להרגו, הוה מתער ואמר דין בחלמא או חזווא הוא, עד היכן, עד ׳ויאמר המלך מי בחצר׳:

ה. רמב״ם הלכות מלכים פרק ב הלכה א

כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר שום תשים שתהא אימתו עליך, אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ולא בכתרו, ולא באחד מכל כלי תשמישיו ,

ו. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנח

׳למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני׳, מי גדול ממני, מי מכובד ממני, כל מה שאני שואל לעצמי אני שואל, כיון שהזכיר הכתר נשתנו פניו של מלך אמר זהו שראיתי בחלום שהיה מבקש להרגני, כשראה המן כך לא הזכיר הכתר, וחזר ואמר ׳ונתון הלבוש והסוס׳,

ז. ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרנח

אמר לו: ׳מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי׳, אמר לו מנו מרדכי, אמר לו היהודי, א״ל טובא מרדכי איכא ביהודאי, אמר לו היושב בשער המלך, אמר לו איהו סגי ליה בחדא דיסקרתא אי נמי בחד נהרא, אמר לו אל תפל דבר מכל אשר דברת, באותה שעה נבהל המן, עליו אמר שלמה ׳עוונותיו ילכדונו את הרשע׳, היה סבור שהיה שואל לנפשו ולא שאל אלא למרדכי עליו אמר דוד ׳חטאת פימו דבר שפתימו׳, אמר לו המן בבקשה ממך אל תעשה אותי שחוק בכל המדינות, האיש הזה אשר אתה רוצה לכבדו שונאי הוא שירדתי עמו בפרוזבוטים ואני ראוי לכבדו והצלוב התקנתי ובאתי ונכנסתי לשאול אותו ממך ואתה מבקש לגדלו עלי, אמר לו עד מתי אתה מרבה קנאה לפני.

אותה שעה הלך המן ונכנס לבית גנזי המלך ונטל הלבוש וגדולי המלכות עמו ומשך את הסוס ולא מבשר את מרדכי, כיון שראהו מרדכי אמר רואה אני שהרשע הזה בא להרגני, אמר לתלמידיו ברחו לכם שלא תכוו בגחלתי, אמרו בין מחי בין ממית עמך אנו, מה עשה נתעטף בטליתו ועמד להתפלל, אתא האי רשיעא יתיב ליה גביהון, אמר להון במה אתון עסיקין, אמרו ליה במצות העומר שהיו ישראל מקריבים בבית המקדש, אמר להון ומה הוא ההוא עומרא דכסף או דדהב דחטין או דשעורין, אמרו ליה דשעורין, אמר להון ובכמה הוא טימי דידיה בעשרים קנטרין או בעשרה קנטרין, אמרין ליה סגין בעשרה מנין, אמר להון קומון דנצחון עשרתי מנכון עשר אלפין קנטרין דכספא ולעשרתי בנוי, כיון דשמעת אסתר כן אפיקת כרוז לא תפתח חנות בשוקא אלא כל עמא יפקון להדין אמבוהא דיהודאי דהוא נפיק למצלבא, וכיון דחסל ממצליה אמר ליה לבוש הדין לבושא, אמר ליה מה את מבזי מלכותא אית בר נש לביש לבושא דמלכא דלא סחי, שדרה אסתר אסרתינהו לכלהו בי בני ולכולהו אומני, עייל איהו לבי בני ואסחי, אזל ואייתי זוגא מביתיה ושקיל מזייה, בהדי דקא שקיל אתנגיד ואתנח, אמר ליה אמאי קא מתאנחת, אמר ליה ווי ליה לההוא גברא דהוה חשיב למלכא מכולהו רברבי השתא אישוי בלנאי וספר, אמר ליה רשע לאו ספר דכפר קורינוס הוית ואלין אינון מספריא דידך, תנא המן ספר דכפר קרינוס הוה כ״ב שנה, בתר דנקט למזייה אלבשיה, אמר ליה סוק רכיב, אמר ליה לא יכילנא דכחיש חילאי מתעניתא, אמר ליה קום דאנא מאיך קודלי ואת דריס עלאי וסליק, סליק בעט ביה, אמר ליה ולא כתיב ׳בנפול אויבך אל תשמח׳, א״ל הני מילי ישראל אבל בדידך ׳ואתה על במותימו תדרוך׳,

כיון שרכב על הסוס התחיל לקלס להקב״ה ׳ארוממך ה׳ כי דליתני וגו׳ ׳ה׳ אלהי שועתי אליך ותרפאני״ וגו׳, תלמידיו מה היו אומרים ׳זמרו לה׳ חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבקר רנה׳, אותו רשע מה היה אומר: ׳ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם׳ וגו׳, אסתר מה היתה אומרת: ׳אליך ה׳ אקרא ואל אדני אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך׳, ישראל מה היו אומרים: ׳שמע ה׳ וחנני ה׳ היה עוזר לי הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה׳,